

Marcin Kolasa

Nabytki Muzeum Historii Kielc w 2011 roku

Studia Muzealno-Historyczne 4, 257-267

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marcin Kolasa, Muzeum Historii Kielc

Nabytki Muzeum Historii Kielc w 2011 roku

W 2011 r. Muzeum Historii Kielc pozyskało do zbiorów 520 obiektów, z czego 240 wpisano do Księgi inwentarzowej „Historia”, 49 do Księgi inwentarzowej „Sztuka” oraz 231 do księgi pomocniczej „Materiałowej”. Zasób biblioteczny powiększył się o 728 pozycji inwentarzowych.

Najstarszym nabytkiem jest francuska mapa z 1666 r. „Haute ou Petite Pologne ou sont les Palatinas de Cracow, Sandomirie et Lublin”. Jest to miedzioryt kolorowany autorstwa Nicolasa Sansona wydany Paryżu przez Pierre’a Mariette’a. Obejmuje swym zasięgiem teren od Warszawy na północy po Tatry na południu i Częstochowy na zachodzie po Zamość na wschodzie. Na planszy przedstawione są także Kielce, jako miejscowość o niewielkim wówczas znaczeniu. Mapa jest najstarszym kartograficznym zapisem miasta w zbiorach muzeum.

1. Francuska mapa z 1666 r. „Haute ou Petite Pologne ou sont les Palatinas de Cracow, Sandomirie et Lublin”, miedzioryt kolorowany autorstwa Nicolasa Sansona wydany Paryżu przez Pierre’a Mariette’a

Innym interesującym nabytkiem jest kopia wierzytelna poświadczenia szlachectwa Józefa Ratajewicza herbu Rękopiór, dziedzica wsi Sitkówka, wystawiona przez Sekretarza Generalnego Rządu Gubernialnego Krakowskiego Dyrektora Kancelarii Deputacji Szlacheckiej Franciszka Bogdańskiego, poświadczona przez Referendarza Stanu pro Gubernatora Cywilnego Antoniego Colonna Walewskiego w Kielcach w 1838 r.

Muzeum otrzymało w darze zbiór kilkunastu dokumentów i kilku fotografii Wojciecha Krzyżkiewicza, członka kieleckiej Ochotniczej Straży Ogniowej i radnego miejskiego z lat 1914–1936. Wśród dokumentów znajdują się nominacje na stopnie służbowe, dyplom Rady Naczelnej Głównego Związku Straży Pożarnych za wysługę lat oraz pisma z Magistratu.

Do zbiorów trafiły też dokumenty związane z oficerem 2. Dywizji Piechoty Leg. Stefanem Prokopem – akt mianowania na stopień majora (1937 r.), dyplom nadania Brązowego Medalu Za Długoletnią Służbę (1938 r.) oraz dyplom nadania Złotego Krzyża Zasługi za zasługi w służbie wojskowej (1938 r.), a także jego wielkoformatowa fotografia portretowa.

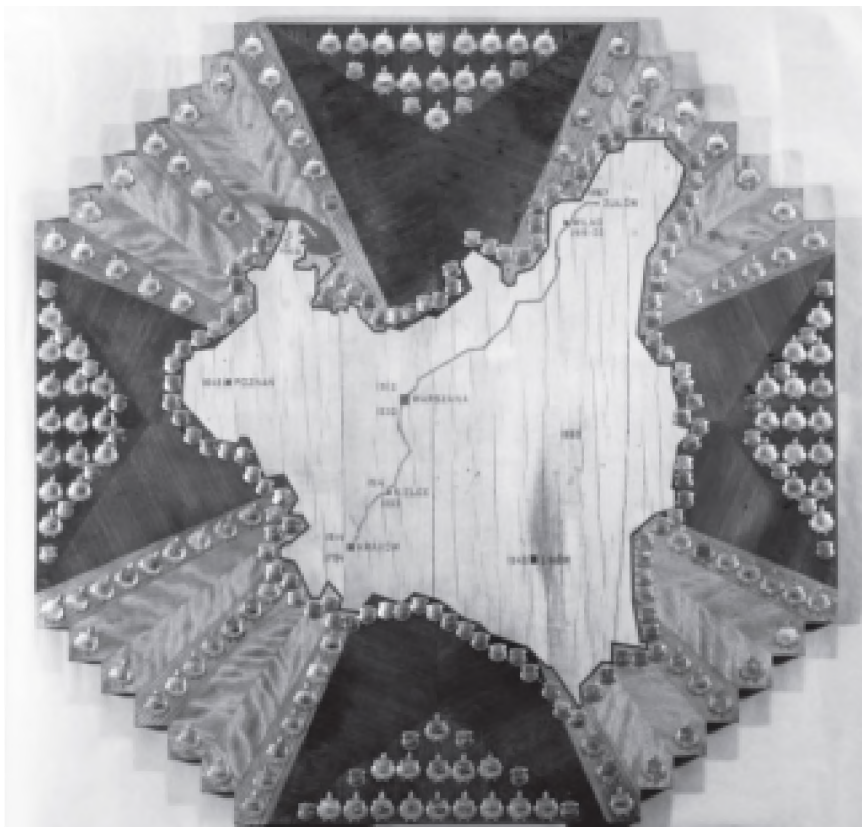
Do zbiorów przyjętych zostało też kilka dokumentów z okresu okupacji: Werk-Ausweis (legitymacja-przepustka na teren zakładu) pracownika Huty „Ludwików” (Zieleniewski Maschinen Und Waggonbau G.m.b.H. Werk Ludwigshütte Kielce), Ausweis (legitymacja) potwierdzająca zatrudnienie w Banku Emisyjnym, oddział w Kielcach oraz Arbeitskarte (karta pracy) i Reichsbahn Dienstaussweis (legitymacja służbowa) pracownika Deutsche Reichsbahn.

Z okresu tuż powojennego pochodzi legitymacja służbowa pracownika Narodowego Banku Polskiego Oddział w Kielcach (1945 r.) oraz dyplom mistrzowski (duplikat) stolarza wystawiony przez Izbę Rzemieślniczą w Kielcach w 1946 r.

Ponadto zbiory zasiły materiały dokumentujące działalność demokratycznej opozycji w latach osiemdziesiątych XX w., w tym w czasie stanu wojennego, m.in. talony na paczki żywnościowe z Ośrodka Odosobnienia w Kielcach (Piaski), grypsy z Zakład Karnego w Hrubieszowie, kartki świąteczne (linoryty) Solidarności Świętokrzyskiej i Konfederacji Solidarności Walczącej oraz ciekawe varia takie jak plakietka pamiątkowa z internowania na kieleckich Piaskach czy medale okolicznościowe poświęcone laureatowi Pokojowej Nagrody Nobla Lechowi Wałęsie oraz księdzu Jerzemu Popiełuszcze, wybite potajemnie przez pracowników FŁT „Iskra” w Kielcach (1983–1984 r.).

Do najciekawszych nabytków muzeum należy żeliwna płyta kominkowa z tzw. domu wójta przy ulicy Leonarda 14, z widoczną w narożniku datą 1796 r. Dworek, z którego pochodzi płyta, stał na posesji będącej przedłużeniem „wójtostwa” ciągnącego się do Rynku, frontem skierowany był do ulicy Wesołej. Został rozebrany na początku lat osiemdziesiątych XX w.

Innym bardzo interesującym eksponatem jest tablica pamiątkowa z gimnazjum im. Jana Śniadeckiego w Kielcach. Prawdopodobnie jest to tablica fundacyjna sztandaru ofiarowanego szkole 6 lutego 1938 r. Ma ona kształt ośmioboku utworzonego z równoramiennej krzyża z wiązkami promieni między ramionami, z intarsjowanym w centrum zarysem granic II Rzeczypospolitej oraz nazwami miast i datami historycznymi. W tablicę wbite są 272 grawerowane gwoździe pamiątkowe z nazwami i nazwiskami fundatorów. Zgodnie z napisem na mosiężnej tabliczce przybitej na krawędzi prawego boku, tablicę według projektu inż. arch. A. Pignana wykonał Józef Bednarski.

2. Tablica pamiątkowa z gimnazjum im. Jana Śniadeckiego w Kielcach, 1938 r.

Do muzeum trafiła też tablica informacyjna najstarszej szkoły powszechnej w Kielcach. Jej siedzibą od 1917 r. była kamienica przy ul. Pocztowej 8 (ob. Sienkiewicza). Na tablicy wykonanej z wapienia bolechowskiego widnieje wykuty napis: SZKOŁA POWSZECHNA IM. ST. STASZICA. Przed remontem dawnego budynku szkoły tablica widniała nad drzwiami wejściowymi.

Muzeum otrzymało pozostałości amerykańskiego bombowca – czterosilnikowego Boeinga B17 G „Latającej Fortecy”, który 15 marca 1945 r. awaryjnie lądował w Zgórsku koło Kielc. Zachowane fragmenty to głównie podzespoły i fragmenty podzespołów wyposażenia mechanicznego, układów paliwowego, elektrycznego, sterowania silnikami i kłapami oraz instalacji olejowej i tlenowej¹.

Zbiory falerystyczne oraz militariów Muzeum Historii Kielc wzbogaciły przedmioty pochodzące z unikalnych zbiorów kieleckiego kolekcjonera. Są wśród nich m.in. mundury, odznaki, odznaczenia i dokumenty żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, a także odznaczenia państwowe i odznaki z lat międzywojennych, II wojny światowej i PRL-u. Ekspozyty w swej najbardziej inte-

1 K. Otwinowski, *Białe gwiazdy nad Kielcami. Elementy amerykańskiego bombowca Boeing B-17 G ze Zgórska w Muzeum Historii Kielc*, „Studia Muzealno-Historyczne” 2011, t. III, s. 307–322.

resującej części stanowią świadectwo udziału kielczan w działaniach zbrojnych 2. Korpusu gen. Andersa.

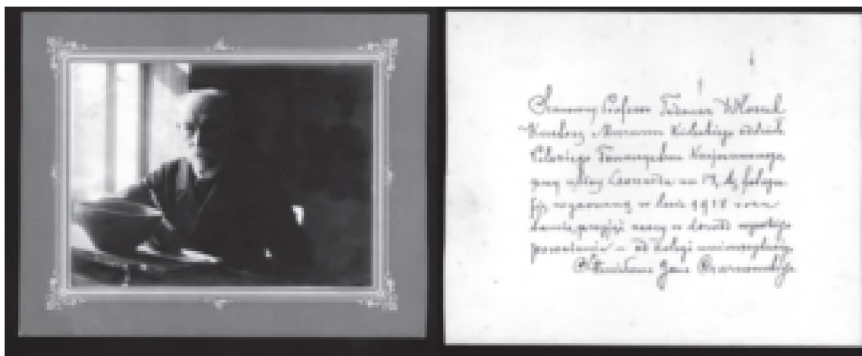
3. Bransoleta pamiątkowa żołnierza Armii Polskiej na Bliskim Wschodzie, 1942 r.
4. Bransoleta pamiątkowa 2. Korpusu Polskiego, po 1944 r.
5. Haftowany orzeł ze sztandaru?/, przed 1926 r.

Do zbiorów trafiły też pamiątkowe medale i plakiety związane z udziałem żołnierza polskiego w II wojnie światowej oraz medale okolicznościowe (szkół, zakładów pracy itp.) bite w Kieleckich Zakładach Wyrobów Metalowych i Fabryce Samochodów Specjalizowanych POLMO-SHL.

Do muzeum trafiło też kilkanaście przedmiotów codziennego użytku: wieczne pióro, kałamarz, temperówka żyłkowa, brzytwa, termometr kąpielowy, pulweryzator, a z bardziej niecodziennych okulary ochronne do naświetlań lampą kwarcową. Śladem aktywności fizycznej mieszkańców Kielc są: ofiarowane muzeum trapez gimnastyczny zakupiony w sklepie Rudnickiego i liczący ponad pół wieku rower marki „Ambasador”.

Zbiory fotografii powiększyły się o 495 sztuk zgrupowanych w 50 pozycjach inwentarzowych.

Szczególnie cennym dla muzeum nabytkiem jest fotografia wieloletniego kustosa muzeum Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Kielcach Tadeusza Szymona Włoszka. Wykonana została w 1918 r. w siedzibie muzeum PTK przy ulicy Leonarda (w tej samej kamienicy mieści się dziś Muzeum Historii Kielc). Ukazuje kustosa przy biurku, w trakcie opisywania stojącej przed nim zabytkowej misy. Dodatkowej wartości nadaje jej dedykacja Stanisława Jana Czarnowskiego. Był on kolegą T.Sz. Włoszka z czasów studiów w Szkole Głównej Warszawskiej, cenionym historykiem prasy, archeologiem, badaczem jaskiń doliny Prądnika i działaczem PTK. Zamieszczona na odwrocie dedykacja głosi: „Szanowny Profesor Tadeusz Włoszek Kustosz Muzeum Kieleckiego oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego przy ulicy Leonarda nr. 14, tę fotografię wykonaną w lecie 1918 roku tamże, przyjąć raczy w dowód wysokiego poważania – od kolegi uniwersyteckiego Stanisława Jana Czarnowskiego”.

6. Fotografia kustosa muzeum PTK w Kielcach Tadeusza Szymona Włoszka z dedykacją Stanisława Jana Czarnowskiego, 1918 r.

Muzeum nabyło też 21 fotografii z przedwojennych zbiorów kustosa Tadeusza Szymona Włoszka. Prawdopodobnie gromadzone były na potrzeby książki opracowanej przez Henryka Mościckiego *Pomniki bojowników o niepodległość 1794–1863*, wydanej w 1929 r. nakładem Wydawnictwa Ministerstwa Robót Publicznych. Znajdują się wśród nich wizerunki nagrobków: Jana Gajerskiego na Cmentarzu Starym w Kielcach, Karola Ziemińskiego oraz Brunona Michała Pohoskiego w Wąchocku, księdza Ludwika Woźniakowskiego w Chlewiskach, Stanisława Dobrogojskiego „Grzmota” w Nieklaniu, Karola Sikorskiego/?

w Koniecpolu, Jana Pietrala w Świętej Katarzynie, kpt. Teofila Władyczańskiego Zaremby w Lelowie, a także mogił powstańców styczniowych w Bodzentynie, Iłży i pod Ewelinowem, mogiły żołnierzy rosyjskich poległych w bitwie z powstańcami stoczony 22 kwietnia 1863 r. pod Stefankowem koło Chlewisk oraz tablicy upamiętniającej miejsce obozowania gen. Mariana Langiewicza w lasach koło Wąchocka, a także słupa kamiennego postawionego dla upamiętnienia bitwy wojsk koronnych z rokoszami Mikołaja Zebrzydowskiego, stoczony 6 lipca 1607 roku w Bąkowie i mogiły Wołyniaków z 1831 r. w Iłży.

Muzeum pozyskało także interesujący zespół fotografii dotyczących kieleckiego garnizonu przed 1939 r. (139 szt.) i innych polskich formacji wojskowych (93 szt.) oraz związanych z powyższą tematyką współczesnych fotokopii (86 szt.). Widnieją na nich sceny z codziennego życia żołnierzy 4. Pułku Piechoty Legionów, 2. Pułku Artylerii Lekkiej Legionów oraz dowództwa 2. Dywizji Piechoty Legionów, uroczystości pułkowe oraz święta państwowe i kościelne z udziałem wojska, fotografie portretowe żołnierzy i oficerów kieleckich pułków oraz prezentujące inne formacje np. 2. batalion pancerny z Żurawicy i 1. Pułk Szwoleżerów, a także sceny z zajęcia Zaolzia przez oddziały Wojska Polskiego w 1938 r., mszę polową w krakowskich Oleandrach i uroczystości pogrzebowe marszałka Józefa Piłsudskiego.

Zbiór dopełnia 15 pocztówek patriotycznych z lat 1919–1939, z których 9 przedstawia kierownictwo oraz działania Polskiej Organizacji Wojskowej, 3 poświęcone są marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu, 1 przedstawia wizytę Prezydenta RP Ignacego Mościckiego w obozie Przystosowania Wojskowego Kobiet w Garczynie, a 1 pocztówka poświęcona jest pamięci por. Franciszka Żwirki.

Ponadto do muzeum trafiło tableau wykonane „Na pamiątkę 50-cio letniego istnienia Związku Czeladzi Rzeźniczej / 1861 – 1911”, zawierające opatrzone nazwiskami fotografie portretowe rzeźników kieleckich.

Wśród kilku fotografii kieleckich strażaków, jakie otrzymało muzeum, zwracają uwagę portrety dowódcy oddziału w kieleckiej Straży Ogniowej Wojciecha Krzyżkiewicza w mundurze galowym, w hełmie strażackim z herbem Kielc, z toporkiem i trąbką sygnałową, wykonane w zakładzie fotograficznym Adama Badziana ok. 1923 r. oraz zastępcy naczelnika Ryszarda Borchólskiego również w mundurze galowym OSP.

Ponadto pozyskano też kilka fotografii uczniów i nauczycieli szkół kieleckich: Siedmioklasowej Prywatnej Szkoły Żeńskiej Emilji Znojkiwiczowej z ok. 1914 r., Sześcioklasowej Szkoły Powszechnej przy Żeńskim Seminarium Nauczycielskim, z 1930 r. i Szkoły Ćwiczeń przy Męskim Seminarium Nauczycielskim z 1933 r.

Muzeum otrzymało również fotokopię niezwykle interesującej fotografii przedstawiającej członków redakcji „Gazety Kieleckiej” w 1874 r.: Mieczysława Koczanowicza, Mieczysława Halika, Dionizego Meleniewskiego, Korneliusza Gajerskiego, Piotra Arkadiusza Płoskiego i Stanisława Możdżeńkiego. Oryginalne zdjęcie wykonano w zakładzie fotograficznym Władysława Krajewskiego w Kielcach.

Muzeum pozyskało prace związanych z Kielcami artystów: „Kadzielnę” Andrzeja Dworaka (płótno, olej, 1941 r.), „Widok Kielc” Zofii Puszczyńskiej (płótno, olej, 1942 r.), „Legendę o św. Krzyżu” Ryszarda Praussa (płótno, olej, ok. 1950 r.), „Chrzest” Władysława Markiewicza (płyta pilśniowa, olej, 1957 r.),

7. Fotografia dowódcy oddziału w kieleckiej Straży Ogniowej Wojciecha Krzyżkiewicza, ok. 1923 r.

„Po ulewie” Bolesława Cetnera (papier, akwarela, 2003 r.), „Niebieskie drzewa” Wiktora Jackowskiego (plótno, akryl, 2009 r.), „Portret Prezydenta Kielc Stefana Artwińskiego” Krzysztofa Jackowskiego (plótno, olej, 2011 r.), trzy prace Adama Wolskiego: rysunek „Krajobraz z kościołem”, z 4 ćw. XX w. oraz dwie ceramiki reliefowe: „Duet”, datowane 2010 r. i „Projekt panneaux ceramicznego”, datowane na 2007 r.

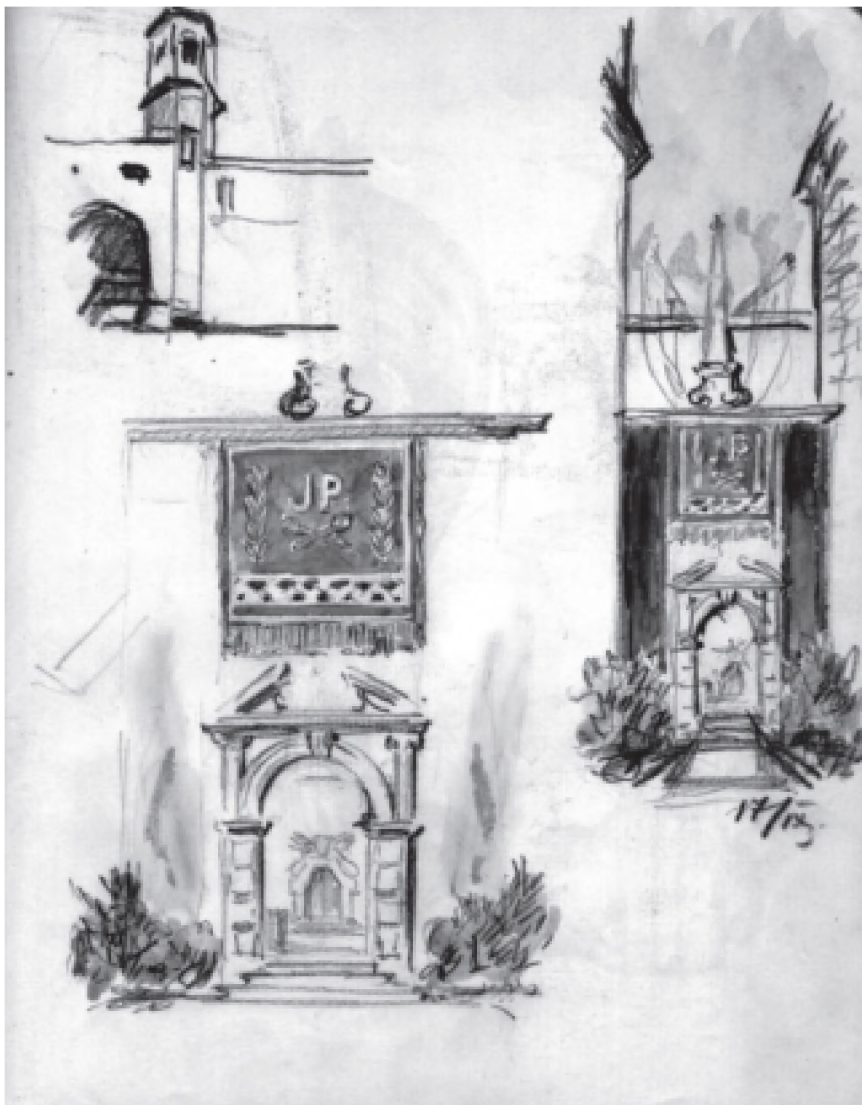

8. Ceramika reliefowa Adama Wolskiego „Duet”, 2010 r.

9. „Legenda o św. Krzyżu” Ryszarda Praussa, płótno, olej, ok. 1950 r.

10. Rysunki ze szkicowników Andrzeja Olesia wojewódzkiego konserwatora zabytków w Kielcach, 1938 r.

Ponad to zakupiono zbiór 11 szkicowników i album fotograficzny krakowskiego malarza Andrzeja Olesia. Autor od roku 1936 mieszkał na stałe w Kielcach, gdzie pełnił funkcję konserwatora wojewódzkiego i kierownika Oddziału Sztuki przy Urzędzie Wojewódzkim. W czasie okupacji prowadził prywatne lekcje rysunku i malarstwa, a od roku 1944 wykładał historię sztuki na kursach tajnego Uniwersytetu w Kielcach. Po wojnie był organizatorem Szkoły Rzemiosł Artystycznych, gdzie latach 1946–1947 prowadził kursy rysunku i malarstwa. Wykładał też historię sztuki w seminarium duchownym. Od 1948 r. kierował działem malarstwa w Muzeum Świętokrzyskim. W szkicownikach pochodzących z lat 1909–1948, wśród rysunków i notatek będących zapisem licznych podróży

11. Karykatura z gabinetu kieleckiego dentysty, przed 1939 r.

artysty, znajduje się ok. 100 szkiców związanych z pobytem w Kielcach. Wśród nich unikalne szkice sanktuarium Marszałka Józefa Piłsudskiego w Pałacu Biskupim w Kielcach, z szeregiem odręcznych notatek i projektów. Są też rysunki ulic oraz mieszkańców Kielc, a także wiele szkiców z regionu świętokrzyskiego.

Do zbiorów trafił też zestaw pięciu karykatur (akwarela, tusz, rys. piórkiem, sygn. PAŻ), wiszących przed laty w gabinecie kieleckiego dentysty, w humorystyczny sposób ukazujących „męki” pacjentów.

Poza tym zakupiono sztych kolorowany „Modlący się Żydzi” Vaclava Knotka (ok. 1930 r.), dwa oleodruki: „Chrystus Bolesny” i „Matka Boska Bolesna” z pocz. XX w., niekompletną srebrną balsaminkę wieżyczkową – liturgiczne naczynie służące do przechowywania wonnych ziół (2. poł. XIX w.), parę pięciopłomiennych świeczników wykonanych z mosiądzu i marmuru różanego

12. Srebrna balsaminka wieżyczkowa - liturgiczne naczynie służące do przechowywania wonnych ziół (2. poł. XIX w.)

(2 poł. XIX w.) oraz zegar ścienny z warszawskiego zakładu zegarmistrzowskiego Ludwika Maurycyego Lilpopa (ok. 1900 r.).

Zbiory biblioteczne, obejmujące oprócz księgozbioru, także dokumenty życia społecznego oraz dokumentację ikonograficzną, powiększyły się o 241 druków zwartych, 113 numerów czasopism, 71 katalogów muzealnych, 21 dokumentów życia społecznego oraz 282 fotografie.